

Een grote groep gewone zeehonden rust uit op de slipway nabij de IJzermonding in Nieuwpoort. (opname december 2020, Luc David)

Zeehonden langs de Belgische Kust

Zeehonden maken een grote comeback langs onze Belgische kust, ook in Nieuwpoort. De laatste tijd is er al heel wat verteld en verschenen over deze toch wel unieke zeezoogdieren. Het is niet mijn bedoeling om alles nog eens te herhalen. In deze bijdrage wil ik graag mijn eigen ervaringen met deze prachtieren delen. Samen met een schitterende groep vrijwilligers proberen we het samenleven met zeehonden langs onze toeristische kust in goede banen te leiden.

NIUWPOORT EN OOSTENDE

De meesten kennen het boek 'De IJzermonding gered door de zeehond' van Peter Bossu, een geschiedenis die zijn vruchten heeft afgeworpen. De populatie van de gewone en nu vooral ook de grijze zeehonden neemt nog steeds toe.

De zeehonden gebruiken vooral twee gekende rustplaatsen: Nieuwpoort met zijn natuurgebied De IJzermonding en de verschillende slipways (scheepshellingen), en sinds vorig jaar ook Oostende, ter hoogte van het Klein Strand aan de strekdam. Voorheen lagen er geregeld zeehonden te rusten op het strandhoofd aan Ster der Zee in Koksijde, maar door verstoring zijn ze daar wijselijk weggebleven.

ZEEHONDENTOERISME

Het grootste aantal getelde, meestal gewone zeehonden op de oever van de IJzer schommelt tussen 8 tot 20. Met andere woorden, de zeehonden zijn niet meer uit het havengebied van Nieuwpoort weg te denken. Dit heeft zowel goede als minder goede gevolgen. Zo is er het 'zeehondentoeisme'. Gelukkig kunnen de zeehonden aan de kant van natuurgebied de IJzermonding ongestoord hun ding doen. Op de slipways daarentegen is er bijna

constant verstoring. Enerzijds zijn er, uiteraard, de boten die in en uit het water gelaten worden, want daar dient zo'n scheepshelling voor. Anderzijds is er het fenomeen van opdringerige 'selfietrekkers' die tot op een paar meter van de rustende dieren naderen, zich totaal onbewust van het feit dat het hier om roofdieren gaat! Een afgebakende slipway zou in dit geval uitstekend zijn als rustplaats.

Tijdens de lockdown vorige lente kwamen de eerste zeehonden aan op het Klein Strand van Oostende; het was er zalig rustig. Ze bleven komen. Op de duur werden ze iedere dag verstoord door ofwel loslopende honden ofwel mensen die véél te dicht naderden. In naam van een goede foto permitteren sommige mensen zich nogal wat.

Twee dames uit Oostende, Inge De Bruycker en Collette De Meyer, namen het heft in handen: ze richtten het 'NorthSealTeam' (NST) op, een burgerinitiatief waar ikzelf ondertussen ook deel van uitmaak, maar dan specifiek voor de Westkust (Koksijde, Nieuwpoort). Het NST kreeg de nodige media-aandacht, onder andere in het bekende programma 'Iedereen beroemd'. Nog geen jaar later werd het initiatief erkend door de provincie West-Vlaanderen en geniet nu de nodige materiële steun.

ZEEHOND GESPOT? BEL HET NORTHSEALTEAM

Het NST leerde uit haar voorbije ervaringen en werkt nu volgens een bepaald scenario. Wie een zeehond op het strand waarneemt, hoeft zeker niet te panikereren. Die zeehond ligt daar in principe om te rusten. Dat rusten kan 24 tot zelfs 48 uur in beslag nemen. Het dier in kwestie is dus niet noodzakelijk in nood of ziek.

Spot je een zeehond, bel het nummer 0491/74 32 78. Dan kom je bij een contactpersoon terecht. Geef duidelijk door waar het dier zich precies bevindt. Die contactpersoon stuurt een bericht uit naar de vrijwillige medewerkers uit het gebied waar de zeehond ligt. Het is de bedoeling dat er zo snel mogelijk minstens één, bij voorkeur twee vrijwilligers ter plaatse komen. Bij de vele vrijwilligers zijn er ook mensen van Natuurpunt. Ik spreek uit ervaring als ik zeg dat dit systeem aan onze Westkust perfect verloopt. Je begrijpt dat er overgegaan wordt tot shiften als de zeehond daar uren na mekaar blijft liggen.

De vrijwilligers die ter plaatse gaan, zijn herkenbaar aan hun oranje fluoehesjes en badge. Het eerste werk bestaat uit het afbakenen van een perimeter rond de zeehond. Gewoonlijk bestaat die afbakening uit een cirkel met een diameter van zo'n

30 meter. Die cirkel wordt in het zand getrokken en indien nodig met extra signalisatie zoals kegels, borden of paaltjes aangegeven.

Vervolgens worden, vanop de nodige afstand, foto's of een filmpje van de zeehond opgenomen om na te gaan of het dier ziek of gekwetst is. Dit beeldmateriaal wordt doorgestuurd naar Sea Life Blankenberge voor advies. Heeft het dier hulp nodig, dan zijn er twee mogelijkheden: of er komen medewerkers van Sea Life om het dier op te halen, of we roepen de hulp in van de brandweer om het dier te vangen zodat het overgebracht kan worden naar Sea Life. Zomaar een zeehond oppakken doen we nooit, alles gebeurt in overleg. Het zijn beschermde dieren en bovendien echte roofdieren. Je wil geen trek van de uitermate scherpe nagels of een beet van die scherpe tanden! Blijft het dier daar liggen om uit te rusten, dan blijven de vrijwilligers aan de rand van de cirkel 'patrouilleren' om het publiek op een veilige afstand te houden en de nodige uitleg te geven.

GRIJZE ZEEHONDEN

Kerstperiode 2020, een nieuw fenomeen duikt op: we krijgen te maken met een 'invasie' van jonge grijze zeehonden, 'witjes' of 'huilertjes' genoemd. De oorzaak hiervan blijkt nauw verbonden met het succes van de kolonies in Zuid-Engeland en aan Franse Côte d'Opale. Door de stijgende populaties komen de jonge zeehonden met de vloedstroom op het strand van de Westkust terecht. Sommigen zijn heel klein en zitten nog dik in hun koddige witte vacht. Afgelopen winter lag er bijna iedere dag ergens eentje op het strand. Gelukkig werden de meeste met rust gelaten, sommige moesten opgevangen en geholpen worden. Vooral langs de Oostkust vielen er ook enkele ten prooi aan hongerige vossen.

Jonge grijze zeehonden hebben de gewoonte om zo hoog mogelijk te 'bobberen' naar de duinen toe, waar ze zich veiliger voelen. 'Bobberen' is het beeldrijke werkwoord voor de onhandige wijze waarop ze zich verplaatsen op het droge. Schrik dus niet als je zo'n kleintje in de duinen vindt, er is niets

mis mee. Grijze zeehonden werpen hun jongen trouwens in de duinen of op hoger gelegen plaatsen en verzorgen ze daar enkele weken. Daarna laten ze hun jongen in de steek.

De 'huilers' blijven dan nog een poos ter plekke tot hun witte dons verdwenen is. Ze teren nog wat op het vet van de moedermelk, maar de honger leidt hen instinctief naar zee om op voedsel te zoeken. Moe van het jagen stranden ze daarna op de meest onmogelijke plaatsen. Ook in Nieuwpoort was dat het geval: er lag er eentje uit te rusten langs de wandelpromenade tussen het fiets- en voetgangerspad. In overleg met de bevoegde diensten werd dit dier opgepakt en in de duinen van het natuurgebied De IJzermonding gelegd. Na een goeie nachtrust wist het zeehondje opnieuw naar zee te 'bobberen'.

Een ander exemplaar had besloten om op de slipway aan restaurant De Vierboete in Nieuwpoort naar boven te bobberen en te rusten over de rijweg op de parking. Ook dit dier werd opgehaald en overgebracht naar een rustiger plaats. Sommige jonge zeehonden zochten beschutting tegen de gure wind en gingen tussen de strandcabines in liggen.

Veel van die kleine grijze zeehonden geven we een naam, want op de duur kunnen we hen vlot van elkaar onderscheiden. Er waren de 'jumpers' die als een dolfin uit het water doken, een prachtig schouwspel voor jong en oud. Een dolfinarium in volle natuur!

'Oscar' is onze mascotte geworden. Deze oude grijze zeehond, een ware kolos, vond zijn favoriete rustplaatsen op het strand van het Noord-Franse Duinkerke en langs onze Westkust. Oscar is een echte publiekstrekker. Beveiliging en bescherming van het NorthSealTeam is dan ook meer dan welkom. Zowel in Duinkerke als Koksijde werd Oscar al aangevallen door een hond. Vorig jaar was er in Oostende eveneens een incident met een gewone zeehond die door een hond werd aangevallen. De hondenbaas kwam niet tussen en kreeg meteen, als eerste, een boete. Op 14 maart 2021 was er ook nog een incident in De Haan met een gewone zeehond. En dit zijn dan nog maar de incidenten die geweten zijn.

DE TERUGKEER VAN DE ZEEHOND LANGS ONZE KUST

Nog geen 15 jaar geleden haalde elke waarneming van een gewone of grijze zeehond langs de Vlaamse kust het nieuws. Bijna altijd waren die dieren afkomstig van de kolonies in Oost-Engeland, de Nederlandse Wadden of Zeeland.

Zeehonden horen van oorsprong zeker thuis langs de Vlaamse kust, maar de mens bracht daar verandering in. Tot diep in de vorige eeuw werden ze afgeknald als ratten. Zeehonden werden gezien als een bedreiging voor de zeevisserij, net zoals nu aalscholvers door sommigen nog gezien worden als een bedreiging voor het visbestand. Het blijft nochtans simpel: roofdieren kunnen enkel overleven mits er voldoende aanbod is aan hun prooidieren. Dat is een fundamentele natuurwet. In de komgronden van Lampernisse nam het aantal velduilien toe omdat er veel veldmuizen zitten, aalscholvers en blauwe reigers zoeken waterpartijen op waar veel vis zit.

Toch zit de overtuiging dat zeehonden zich schuldig maken aan het leegroven van het visbestand er nog diep in. In april 2021 reageerde een aantal sportvissers van Oostende voor de camera dat er bijna geen vis meer zit rond het staketsel door... de paar zeehonden die daar nu voorkomen. Vooroordelen vallen moeilijk uit te roeien, met zondebokken zal men altijd de echte problemen blijven maskeren.

Langs de Vlaamse kust verdwenen de zeehonden rond 1950 door de meedogenloze jacht. Gelukkig zijn ze intussen volledig beschermd. Een zeehond in zee of op zandbanken wordt beschermd door de Wet op het Mariene Milieu, terwijl dezelfde zeehond op het strand en verderop in het binnenland door het Soortenbesluit beschermd wordt.

Rond de laatste eeuwwisseling waren de kolonies in Engeland en Nederland flink aangegroeid, zodat de kans groot werd dat ze ook bij ons zouden terugkeren.

Langs de Westkust duiken steeds meer grijze zeehonden op: links een 'huiler' nog in donskleed, rechts de oude kolos 'Oscar'. (Foto's: Luc David)

Gewone zeehond met een knellende ring rond de hals: heel wat zeedieren lijden door allerlei vormen van zeevervuiling. (Foto: Luc David)

Maar in 2014 brak er bij de zeehonden in de Noordzee een zware virale infectie uit. De populaire zeehondenopvang van Pietersburen langs de kust van Friesland had zijn handen vol. Er stierven duizenden dieren aan de 'zeehendengriep', een variant van de vogelgriep. De hoop op een hervestiging bij ons was weer weg. Gelukkig wisten de kolonies in onze buurlanden zich spontaan te herstellen. De aantallen groeiden en de jongen, zowel van gewone als grijze zeehond, zochten nieuwe gebieden op. Vanaf 2016/2017 zoeken steeds meer zeehonden de Vlaamse kusten op, het aantal gewone zeehonden stegen van 400 (2016) naar meer dan 1.300 (2020). De jongste jaren zijn ze zo goed als iedere dag te zien in onder meer Nieuwpoort en Oostende.

Het 'Plan Zeehond' en de redding van De IJzermonding verzekerde 'onze' zeehonden van de nodige ruimte en dat hielp ongetwijfeld om ook andere zones langs onze kust te ontdekken. Als er nu in De IJzermonding echte rust kan gegarandeerd worden is de kans groot dat we ook aan de Vlaamse kust een nieuwe kolonie krijgen waar 'huilers' geworpen en gezoogd kunnen worden.

Tekst: Peter Bossu

Op een zeehondenjacht in Westernieland (Groningen, Ndl.) in 1917 werden 21 dieren gedood. (Foto: www.ecomare.nl)

ONTHOOFD DOOR WARRELNETTEN

De toename van jonge grijze zeehonden bracht een ander, luguber fenomeen met zich mee: onthoofde jonge zeehonden! Eerst werd gedacht aan een zeehondenhater. Maar zeg nu zelf: zeehonden opzoeken én vinden op een kuststrook van 67 km lang – ze werden immers overal gevonden – is niet evident! Laat staan om ze dan nog eens ongemerkt te onthoofden ook. Predatie door volwassen soortgenoten was een andere denkpiste, die echter niet houdbaar bleef.

Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen liet een patholoog of forensische arts onderzoeken of het om een misdrijf kon gaan. Al vlug werd een link gelegd naar de warrelnetvisserij in Frankrijk. Die warrelnetten worden door beroepsvissers gebruikt. Door de toename van het aantal zeehonden, raken ze wel eens als bijvangst verstrikt in de netten.

Tijdens het 'winchen' (machinaal ophalen van de warrelnetten) komt er en enorme spanning op het net. Wanneer een zeehond met zijn kop doorheen en tussen de mazen verstrikt raakt, worden de sterke nylondraden zo strak opgespannen dat ze diep in de hals snijden en zo het ongelukkige dier wurgen en zelfs onthoofden. Soms kunnen ze zich bevrijden en zien we jonge grijze zeehonden met diepe snijwonden in de hals, waarin soms nog nylondraad aanwezig is.

Onthoofding is niet bepaald de meest vriendelijke manier om aan je eind te komen. De kop en

het lichaam worden dan botweg in zee gedumpt, met aanspoelende onthoofde kadavers tot gevolg. Mocht slachtvee op gelijkaardige wijze, al dan niet opzettelijk, onthoofd worden in een slachthuis, dan kwam er gegarandeerd luid protest van! Daarnaast sterven ook heel wat zeehonden (en andere zeezoogdieren) door de vele vormen van milieuvervuiling op zee.

POSITIEVE NOOT

Ik sluit mijn verhaal graag af met een positieve noot. Samen met mijn vroegere collega Peter van brandweerpost Nieuwpoort, moesten we op 2 maart 2021 een jonge grijze zeehond vangen die duidelijk ziek was. Dit dier werd voor verzorging overgebracht naar Sealife en kreeg de adoptienaam 'Lucas'. Lucas herstelde en werd vrijgelaten op 28 april 2021, samen met een andere jonge grijze zeehond, die de naam 'Duvel' kreeg.

Dat zal je niets verbazen als je weet dat zijn adoptiepeteet (ondergetekende) graag een Duveltje drinkt ...

Op de gezondheid van al onze zeehonden!

Tekst en foto's: Luc David, natuurgids en zeehondenhoeder in Nieuwpoort

De jonge grijze zeehonden 'Lucas' en 'Duvel' worden op 28 april 2021 vrijgelaten na 2 maanden verzorging. (Foto: Bernine Deramoudt)